

УДК 338.24

К. І. Оксенюк,

аспірант, Луцький національний технічний університет

МЕТОДИКА ОЦІНКИ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Анотація. Розроблено методику оцінки стратегічного потенціалу регіону. Методика дозволяє враховувати рівень забезпеченості ресурсами регіону, рівень спеціалізації регіону, ефективність спеціалізації регіону.

Annotation. The method of estimation of strategic region potential is developed. A method allows to take into account the level of material well-being the resources of region, level of specialization of region, efficiency of specialization of region.

Ключові слова: стратегічний потенціал, методика, оцінка, ресурси.

Вступ. Ринкові умови господарювання потребують застосування нетрадиційних підходів до вирішення проблем стратегічного розвитку регіону. Це є неможливим без аналізу стратегічного потенціалу, тобто того, чи володіє регіон достатніми внутрішніми ресурсами, щоб скористатися зовнішніми можливостями.

В аналізі та оцінці стратегічного потенціалу регіону зацікавлені різні суб'єкти господарювання, а саме: інвестори, що бажають вкласти інвестиції у його розвиток; фінансово-кредитні установи, які можуть надавати кредити для розширення діяльності; конкуренти (регіони), які здійснюють аналогічні види економічної діяльності; органи державного управління для оцінки потенційних можливостей регіону [1, с.132]. Отже, проблема аналізу та оцінки стратегічного потенціалу регіону дуже важлива як в теоретичному, так і в практичному значенні.

Досліджуючи існуючі методичні підходи до оцінки стратегічного потенціалу регіону, варто зазначити, що авторами розглядаються різноманітні методики аналізу та оцінки окремих структурних складових стратегічного потенціалу регіону (фінансового, трудового, виробничого, інформаційного, інфраструктурного, зовнішньоекономічного, інвестиційного, природно-ресурсного, інноваційного тощо), проте, відсутні роботи, де було б запропоновано комплексну методику аналізу та оцінки стратегічного потенціалу регіону.

Постановка задачі. Основною метою статті є розробка методики аналізу та оцінки стратегічного потенціалу регіону. Складність даної задачі полягає в тому, що стратегічний потенціал регіону представляє собою складну систему, всі елементи якої функціонують одночасно і в сукупності, а обрати найважливіший із них проблематично. Найбільш об'єктивним методом дослідження стратегічного потенціалу регіону є системний підхід.

Результати. Методика аналізу та оцінки стратегічного потенціалу регіону, на нашу думку, повинна включати ряд етапів (рис. 1).

На першому етапі визначається мета, об'єкт, предмет, завдання, принципи аналізу та оцінки стратегічного потенціалу регіону, обумовлюються вимоги до вихідної інформації.

Метою аналізу є об'єктивна оцінка стратегічного потенціалу регіону. Відповідно до мети дослідження об'єктом аналізу є стратегічний потенціал регіону, а предметом механізм формування та нарощення стратегічного потенціалу регіону.

Основними завданнями аналітичного дослідження є:

1. Розрахунок індексу забезпеченості ресурсами регіону
2. Розрахунок рівня спеціалізації регіону
3. Розрахунок ефективності спеціалізації регіону
4. Побудова матриці співвідношень "рівень забезпеченості ресурсами регіону – рівень спеціалізації регіону – ефективність спеціалізації регіону"
5. Розробка стратегії нарощення потенціалу регіону

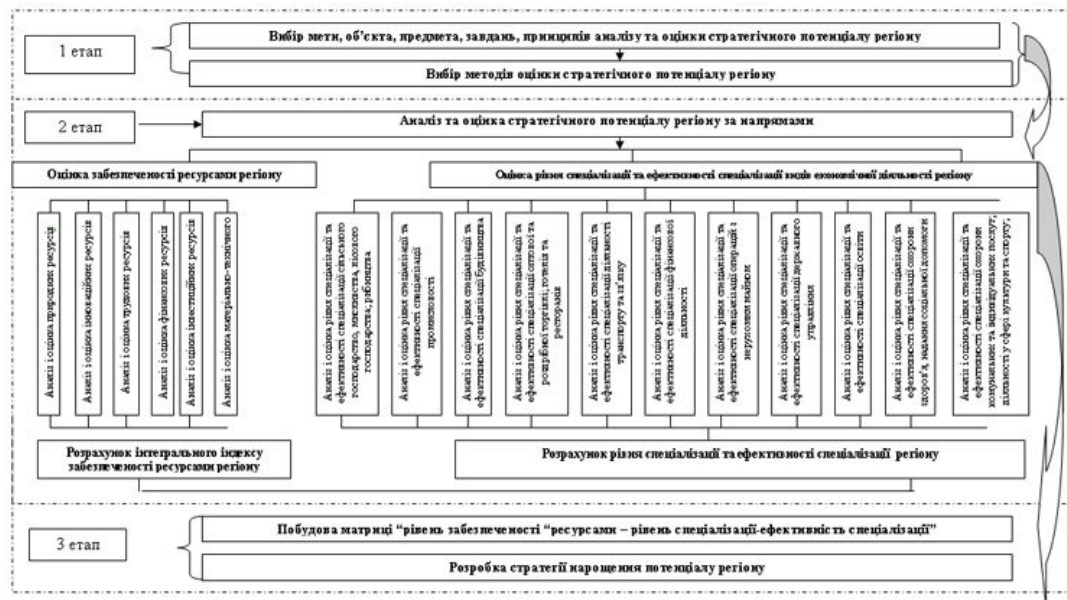

Рис. 1. Методика аналізу та оцінки стратегічного потенціалу регіону

Основними принципами аналізу та оцінки стратегічного потенціалу регіону є [1, с.132]:

1. Принцип системності дає можливість розглядати стратегічний потенціал як систему, в якій виділяється ряд компонент. Тому дослідження необхідно проводити комплексно, розглядаючи кожну компоненту, та на основі результатів про їх стан формувати загальне уявлення про стратегічний потенціал регіону.
  2. Принцип комплексності передбачає, що оцінка стратегічного потенціалу регіону здійснюється з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників.
  3. Принцип розвитку вимагає, щоб дослідження проводилося у трьох напрямках: ретроспективному, сучасному та перспективному, оскільки для розуміння сутності стратегічного потенціалу регіону необхідно знати передумови формування, та на основі цього прогнозувати його майбутній стан.
  4. Принцип науковості передбачає, що аналіз та оцінка стратегічного потенціалу регіону має проводитися із використанням наукових методів.
  5. Системний підхід передбачає розгляд стратегічного потенціалу, як складної системи, що знаходиться під впливом дії зовнішніх і внутрішніх чинників.
- Реалізація системного підходу у процесі дослідження здійснюється завдяки поєднанню і взаємодії його основних аспектів: системно-історичного, який розглядає зміни у структурі стратегічного потенціалу регіону, їх якісні і кількісні прояви; системно-цільового, який описує структуру стратегічного потенціалу та формує його так, щоб реалізація була направлена на виконання цілей регіону; системно-інтегративного, що виявляє чинники забезпечення цілісності функціонування стратегічного потенціалу регіону; системно-управлінського, що вказує на особливості управління та регулювання процесом реалізації стратегічного потенціалу регіону.

Характерними особливостями даного підходу, що визначають його вибір у дослідженні, як базового, є [1, с.132]:

- розгляд об'єкта дослідження – стратегічного потенціалу регіону як складної, проте цілісної системи;
- структуризація об'єкта дослідження, що дозволяє представити його у вигляді ієрархічної сукупності взаємопов'язаних підсистем, виявлення внутрішніх і зовнішніх зв'язків;
- можливість виявлення проблем, які стоять на шляху бажаного розвитку об'єкта дослідження і пошук механізмів та шляхів вирішення цих проблем;
- перебудова неефективної організації чи управлінської системи до нової моделі.

Базою інформаційного забезпечення аналізу та оцінки стратегічного потенціалу регіону будуть слугувати статистичні щорічники, законодавчі та нормативні акти України.

Залежно від поставленої мети, об'єкта, предмета та завдань аналітичного дослідження формуються напрями здійснення аналітичних розрахунків.

Відповідно, напрямками аналізу та оцінки стратегічного потенціалу регіону є:

- оцінка забезпеченості ресурсами регіону;
- оцінка рівня спеціалізації регіону;
- оцінка ефективності спеціалізації регіону.

По кожній групі здійснюється вибір системи розрахункових показників, що забезпечуватимуть комплексність дослідження. Система показників – це сукупність взаємопов'язаних характеристик, що відображають економічні процеси для даних умов, місця та часу. Саме від правильності підбору цієї системи кількісних характеристик і залежить вирішення поставлених перед аналізом завдань та досягнення мети його проведення [3, с.41].

Для оцінки рівня забезпеченості ресурсами регіону слід проаналізувати: природні, фінансові, матеріально-технічні, інноваційні, інвестиційні, трудові ресурси. Інтегральну оцінку шляхом зведення різнопланових показників забезпеченості ресурсами слід здійснювати, використовуючи індексний метод.

При цьому використаємо такі формули для розрахунку часткових та інтегрального індексів забезпеченості ресурсами регіону [4, с.157].

$$X_{ij}^I = \frac{X_{ij}}{X_{m+1j}} \quad (1)$$

або

$$X_{ij}^I = \frac{X_{m+1j}}{X_{ij}} \quad (2)$$

де $i=1, 2, \dots, m; j=1, 2, \dots, n, X_{m+1j}$ – j -й показник еталонного регіону (еталонний – це регіон з найкращим значенням показника з досліджуваної сукупності).

При цьому формула (1) використовується, коли еталоном є максимальне значення, а формула (2) – мінімальне.

$Y_{ij} = 1 - X_{ij}^I$ Чим менше значення Y_{ij} , тим меншим є відхилення від еталону, тобто кращим є положення регіону відносно інших.

Інтегральний індекс забезпеченості ресурсами розраховується:

$$X_i = \frac{\sum_{j=1}^n Y_{ij}}{n} \quad (3)$$

Запропоновану систему часткових показників оцінки забезпеченості ресурсами регіону наведено на рис. 2.

Після здійснення розрахунку інтегрального індексу забезпеченості ресурсами, необхідно згрупувати регіони за рівнем даного показника. На нашу думку, для визначення місця і ролі окремо взятого регіону, варто виділити регіони з високим і низьким рівнем забезпеченості ресурсами. Для цього скористаємося формулою [5, с.67], яка дає можливість визначити розмір інтервалу:

$$r = \frac{I_{\max} - I_{\min}}{q}; \quad (4)$$

де r – розмах інтервалу;

$I_{\max}$ – максимальне значення індексу забезпеченості ресурсами регіону ;

$I_{\min}$ – мінімальне значення індексу забезпеченості ресурсами регіону;

q – число відокремлених груп

Оцінивши рівень забезпеченості ресурсами регіонів держави за вищевказаними напрямками, переходимо до оцінки рівня спеціалізації регіону. Аналіз та оцінка рівня спеціалізації регіону дає можливість визначити, які з видів економічної діяльності мають найбільше можливостей для формування та нарощення стратегічного потенціалу.

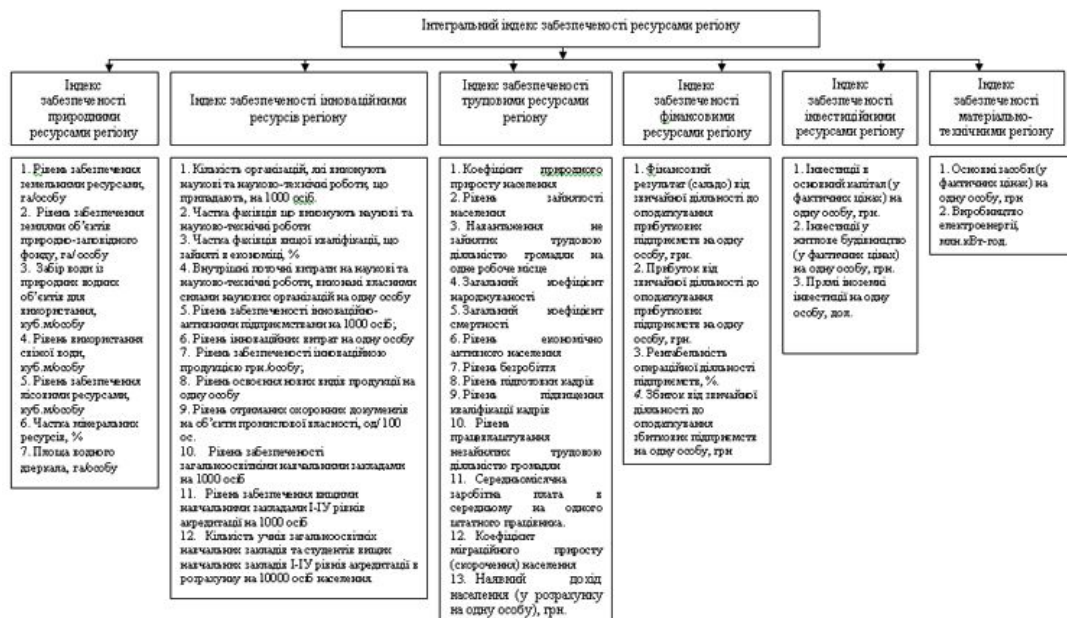

Рис.2. Система часткових показників інтегрального індексу забезпеченості ресурсами регіону

Спеціалізацію регіонів держави визначають за певними показниками, хоча у літературі з приводу цього існують значні критеріальні відмінності. Найбільшого поширення набули наступні розрахункові показники [3, с.46]:

1. Коефіцієнт міжрайонного вивозу продукції даного виду економічної діяльності (коефіцієнт товарності), який розраховують відношенням вартості продукції даного виду економічної діяльності, що вивозиться за межі регіону, до загальної вартості продукції виду економічної діяльності, що виготовляється в регіоні. Види економічної діяльності, по яких більша частина продукції вивозиться за межі країни (регіону), належать до спеціалізованих.

2. Коефіцієнт локалізації (спеціалізації, зосередження), який визначається відношенням частки певного виду економічної діяльності у загальному обсязі виробництва регіону до частки того ж виду економічної діяльності у виробництві країни. Якщо при розрахунку коефіцієнт локалізації рівний або більший одиниці, то вид економічної діяльності в регіоні відноситься до спеціалізованої; якщо менше одиниці він має обслуговуюче значення.

3. Коефіцієнт виробництва продукції на душу населення, який визначається відношенням частки виробництва продукції виду економічної діяльності регіону у виробництві продукції відповідним видом економічної діяльності в масштабі всієї країни до питомої ваги чисельності населення регіону у загальній чисельності населення країни. Види економічної діяльності, по яких коефіцієнт виробництва продукції на душу населення вищий за одиницю, належать до спеціалізованих. Якщо ж коефіцієнти більші двох, то це свідчить про високу товарність даного виду економічної діяльності.

З метою оцінки стратегічного потенціалу регіону необхідним є визначення не лише рівня спеціалізації видів економічної діяльності, а й їх економічної ефективності. Ефективність спеціалізації регіону визначається через зіставлення ефекту виробництва продукції даного виду економічної діяльності в регіоні та загалом в країні. Можна порівняти, наприклад, собівартість, фондівіддачу чи продуктивність праці, тоді ефективність визначається за формулами [6, с.46]:

$$E_c = C/C_i; \quad E_e = \Phi_i/\Phi; \quad E_c = \Pi_i/\Pi \quad (5)$$

Спеціалізація вважається ефективною, якщо $E_c \geq 1$

Загальний індекс ефективності спеціалізації розраховується як проста сума середніх часткових індексів.

Завершальним етапом аналізу та оцінки стратегічного потенціалу регіону є побудова матриці співвідношень “рівень забезпеченості ресурсами регіону – рівень спеціалізації регіону – ефективність спеціалізації регіону”, розробка стратегії формування та нарощення потенціалу регіону.

Висновки. Таким чином, наведена методика аналізу та оцінки стратегічного потенціалу регіону, на нашу думку, дозволяє враховувати як рівень забезпеченості ресурсами регіону, рівень спеціалізації регіону так і ефективність спеціалізації регіону.

Список використаних джерел

1. Ковальська Л.Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення: Монографія. – Луцьк: Надстиря, 2007. – 420 с.
2. Черчик Л.М., Колена Н.В. Стратегічний потенціал рекреаційної системи регіону; теорія, методологія, оцінка. – Монографія. – Луцьк: ЛНТУ, 2008. – 235.
3. Герасимчук З.В., Вахович І.М. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону. Монографія. – Луцьк: ЛДТУ, 2002. – 248 с.
4. Мельник М.І. Інвестиційний клімат регіону: теоретичні та прикладні засади дослідження: Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2005. – 304 с., с.157
5. Герасимчук З.В., Ковальська Л.Л. Виробничий потенціал регіону: методика оцінки та механізми нарощення. Монографія. – Луцьк: ЛДТУ, 2003. – 242 с.
6. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком: Навч. Посібник. – К.: Вища школа, 2000, с. 95

Стаття надійшла до редакції 18.03.2010 р.

